

La combinació amb *egin* 'fer', dóna *bultz egin* «empujar», que és molt usual (Azkue, *Morf. Vca.*, 503.30, i que ell mateix dóna com a guip., bisc. i anav. per a «pousser violemment») (Dicc., p. 183). Manterola dóna guip. i labort. *bultzatu* «empujar» (i fins un bisc. *bulkatu*, amb una -k-, però, que fóra fàcil explicar com a secundària dins el sistema de la llengua), i Azkue confirma que és anav. i ja usat per Lizarraga de Elkano. En tot cas *bultzada* és usat pel 'pols (de la sang, que un metge pren a un malalt)' pel novel·lista biscaí Domingo Agirre (en *Auñamendiko Lorea* 1, 202.1). Però el sufix erdèric *-ada* ens posa en guàrdia: això ha de venir del romànic, i pot ser simplement basquització de *pols*, cast. *pulso*; també hi ha *bultzada bigun bat egin* «empujar suavemente» i el verb *bultz*a en el mateix text (II, 146.31 i 80.10).⁸ Arriaga, *Lexicon del Bilbaino Neto*, p. 77, dóna com a castellà de Bilbao *bulsiscar* «empujar con barullo, confusión o desorden» i *bulsiscón* «empellón brusco», advertint que, en opinió d'Unamuno, prové «del vascuence *bultzada* empellón»; i segons el Supl. a Azkue publicat recentment en la reedició, «*bultzizko* empujón» s'usa en el bascòfon Deuzto, suburbi de Bilbao. Els bascòlegs especialitzats i científics ens haurien d'acabar d'aclarir si hi ha res d'antic en tot això (Arriaga creu que són onomatopeies basques); la meua impressió és que tot plegat ve d'un manlleu del llatí PULSARE (> cast. *puxar*, *empuxar*, avui -jar) amb el tractament de p- com a b-, de -s- com (t)z i de U com a u, que són coneguts en els romanismes del basc — i que en part es tracta de manlleus més recents del cast. *pulso*. Que per tant no hi ha més que una coincidència casual amb el nostre *burs* i *bursar*, -sada; tanmateix és veritat que ens quedarà algun dubte mentre no ho confirmin els especialistes.⁹

4) Al costat de l'oc. ant. *bosson* 'ariet' i 'fletxa grossa', it. *bolzone*, id., que també apareix algunes vegades en formes del francès i cast. antics (DCEC, s. v. BOZÓN), hi va haver també formes catalanes medievals (*butçó*, *bussó* [1506], *aburçonar* [1371] *-nament* [1421] en Faraudo, *Misc.*, pp. 150-2): tot plegat provinent d'un fràncic *BULTJO, cf. al. *bolzen*, angl. *bolt* 'pern'. Les formes catalanes i castellanes en tot cas no són autòctones sinó manllevades de l'occità o del francès antics. ¿Podríem suposar que d'ací vingui també el nostre *burs*, *bursar*, *burxar*? No és pas segur que siguin germanismes antics ni a França. Potser tot plegat és manllevat de l'italià i llavors es tractaria, no pas d'una formació germànica arcaica en -rjo sinó d'un mot longobard, amb la -z- normal de l'alt-alemany, amb la segona Lautverschiebung -TUN > -zen, puix que el longobard era un mer dialecte de l'alt-alemany antic. Fins i tot si es pot partir d'un -rjo fràncic, ja es comprèn que hi ha insuperable dificultat fonètica per explicar *burs* i *bursar* a base d'això: no hi lligarien ni la u oc. ant. i cat. ant., ni el canvi de -L- en -r-. No és impossible que hi hagi hagut alguna influència a posteriori d'aquest germanisme. Però com a ètimon es pot descartar.

Però no caldrà que cerquem més, puix que ja ha-

víem arribat a una solució: en el fons es tracta del mateix origen que hem estudiat a l'article AURTAR: hem vist allà que hi havia base suficient en cèltic¹⁰ i en indoeuropeu per postular un radical alternant ŪRTARE ~ VŪRTIARE a base de la idea de 'moviment en xoc', 'moviment en contra'. No cal repetir ací la demostració, vegeu-la allà ben descabdellada.

De *VŪRTIARE surt *burçar* sense dificultat fonètica ni formativa, si hom aprecia les raons que allà es detallen. Però encara que s'alleguissin, en legítim dubte, discrepàncies de timbre entre ŪRT- i ŪRT- i VŪRT-, en les bases restituïdes en cèltic i indoeuropeu, quan hi ha real versemblança en els aspectes semàntic i lexicològic i existeix una base morfològica pertinent, un enllaç no es pot descartar perquè restin dubtes en el detall de les formes; al capdavant no es pot veure ací altra feblesa que una discrepància en la quantitat de la vocal. S'imposava estudiar-ho i en tots dos llocs hem anat a parar a una resposta afirmativa.

¿Hem trobat una bona etimologia pre-romana per al nostre BURSAR-BURXAR? No n'estic segur: reconec que això és una reconstrucció ardida i complicada. El problema és difícil i intricat. Resolut, he indicat una pista. Si he fet avançar l'estudi de la qüestió, ja he fet prou. Romanguí la resta per a un altre temps. I mentrestant proclamem sense vacil·lació que aquesta etimologia està bastant més fundada que tota altra que s'hagi indicat fins ara; i que els enllaços germànics, admesos per a *aürtar* i altres membres del grup, amb tanta acceptació, són molt menys sostenibles.

DERIV.: De la majoria es veuran dades suficients a dalt. *Burxa*. *Burxada*; *burxadissa*, *burxadador*. *Burxanc*; *burxancada*. *Burxeta*. *Burxinar*. *Burxó*. Una variant mossàrab (amb -tj- per arabització) em sembla ser l'eiv. *britjó*, del qual m'escriví el Dr. I. Macabich el 3-II-1964: «pal que serveix per remoure i atiar la caliuera del forn (la caliuada diem a Eivissa) i posar-la al clotó del forn»; després quan el forn queda contrat, amb el mateix britjó enganxen o hi lliguen una ramera de pi (*s'escombrai*) i *granen* o *escombren* el forn ans de posar-hi el pa; els *britjons* solen fer-se d'una savina jove; en general s'anomena *britjó* una perxa que siga recta, prima i puntiaguda: 'aquest arbre creix com un *britjó*' (munta molt dret); i d'un home llarg i prim: 'just pareix un *britjó*!'. *Burxoc*; -xot. +*Esburxegar-se el nas* ['furguinyar-se'l'] nota del barceloní Eduard Fontserè (c. 1940). *Burs*, *bursa*; *bursada*. +*Bursar* (mall., B. Porcel, veg. supra). *Bursear* ribag. (veg. supra). Per a *bursó* (que té un altre origen, veg. supra, apartat final, § 4).

¹ Data 17-vi-1305; ed. Casacuberta II, 54, nota «d'una bursada, d'una envestida»; l'ed. Coroleu posava la forma *buts*, errònia si bé és fàcil que correspongués a un *burts* real d'un ms. amb -ts = -ç. —

² No ho aclareix gaire la nota de Chabàs, que imprimeix *mirà burça*; el ms. porta *mirabhurça*. Són proverbials les mirades de l'estruç, que de seguida fuig, poruga, amagant el cap entre les ales per no veure el seu perseguidor, i abandonant fàcilment